

Relationerna till föräldrar och syskon

Sådana frågor som: Hur varmt känner du för dina föräldrar och hur varmt tycker du att dina föräldrar känner för dig, samlar en överväldigande majoritet positiva svar med variationer från 65–90 % på alternativen mycket och väldigt mycket.

Mest värme och störst intresse upplever pojkarna från mors sida. Pojkarna verkar fortfarande vid 18 år mer emotionellt försörjda på hemmaplan än flickorna.

Kommunikationen och förtroligheten är genomgående större med mor än med far för flickorna.

När det gäller föräldrarna oroar sig flickorna mest för att man inte hjälper sina föräldrar tillräckligt. Detta dåliga samvete tycks flickorna vara mer stämplade av än pojkarna.

Föräldrarnas uppfostringsmönster säger sig 50 % av flickorna och 65 % av pojkarna vilja följa. Helt negativa är bara respektive 12 % och 4 %.

Hur såg då våra ungdomar i studien på sina föräldrar?

Ansåg ungdomarna att de uppfyllde de förväntningar som de trodde föräldrarna hade på dem? Hur kom de överens med dem? Hur öppet kunde de tala med dem?

Hur varmt kände de för dem? Hur upplevde de mors och fars känslor för dem? Vad spelade syskonen för roll i deras liv?

Blir man behandlad som barn eller vuxen av föräldrarna?

I Stugformuläret fick 18-åringarna ta ställning till följande påstående: "En del människor tycker att deras föräldrar behandlar dem som barn. Hur är det med dina föräldrar?" Svaren visar att det är få som anser att man "behandlas mest som barn" vid 18 år. När det är som mest är det 12 %. -Det gäller då pojkarna, som behandlas så av mor.

Att mor behandlar dem som vuxna anser omkring hälften av 18-åringarna. Fler pojkarna än flickorna anser sig behandlade som vuxna av far (resp 58 och 39 %).

Vad oroar sig en 15-åring för, när han tänker på sina föräldrar?

I "Oroar sig"-formuläret hade ungdomarna att ta ställning till 13 påståenden som rörde föräldrarna. De återfinns i tabell 1.

Tabell 1. Formulär "Oroar sig för ..." i förhållandet till föräldrarna 15 år

"Oroar sig för ..."	Flickor (n = 72)	Pojkar (n = 93)	Sign nivå skilln Flickor/pojkar p
ibland-mycket (alt 3-5)	%	%	
Att jag inte hjälper mina föräldrar tillräckligt	44	30	<.10
Att mina föräldrar inte förstår mig	37	17	<.005
Att tänka ovänliga tankar om mamma	29	16	<.10
Att jag inte bryr mig tillräckligt om mamma	24	18	
Att inte kunna visa mina föräldrar hur mycket jag bryr mig om dem	20	16	
Att mina föräldrar kanske önskar att jag vore annorlunda	17	6	<.05
Att tänka ovänligt om pappa	16	13	
Att mamma inte bryr sig så mycket om mig som jag skulle vilja	15	5	<.05
Att skämmas lite för mamma	12	3	
Att pappa inte bryr sig om mig så mycket som jag skulle vilja	10	13	
Att jag inte bryr mig tillräckligt om pappa	10	10	
Att mina föräldrar inte är stolta över mig	10	6	
Att skämmas lite för pappa	10	6	

Både flickor och pojkar oroar sig först och främst för att de inte hjälper föräldrarna tillräckligt. Skuld-känslor för att man inte tycker om pappa är också mindre vanliga än motsvarande oro för mamma. Flickorna oroar sig över huvud taget mer än poj-karna.

På tre områden föreligger signifikanta skillnader mellan pojkar och flickor. Flickorna oroar sig i stö-rre utsträckning för 1) att föräldrarna inte förstår dem, 2) att föräldrarna kanske önskar att de vore annorlunda och 3) att mamma inte bryr sig så myc-ket om dem som de skulle vilja.

Tror man att man svarar mot föräldrarnas för-väntningar?

När ungdomarna var 16 och 17 år ställdes frågan till dem: "Tror du att du är sådan som din mamma och pappa skulle önska?"

Drygt hälften av pojkarna men endast en tredjel-del av flickorna trodde vid 16 år att de helt och hållet eller i stort sett motsvarade mödrarnas för-väntningar. Den skillnaden är signifikant. Till 17 år har flickornas procent ökat till 51 % och pojkarnas minskat till 43 %.

Pappas förväntningar tror sig vid 16 år hälften av både pojkar och flickor motsvara. Vid 17 år har motsvarande procent hos flickorna ökat till 63 % medan pojkarnas bibehåller sig oförändrad. Vid 17 år anser sig således flickorna signifikant oftare sva-ra mot fädernas förväntningar.

Hur kom man överens med mor och far?

När ungdomarna var 15, 16, 17 och 18 år har vi med ledning av intervjuerna och Stugformuläret sökt be-döma konfliktnivån. De frågor som vi huvudsakli-gast använt oss av är: "Hur kommer du överens med mamma/pappa? Blir hon/han ofta förargad på dig? Över vad tex?" Men också andra uppgifter beaktades vid bedömningen.

Det har genomgående varit mer konfliktladdat mellan flickorna och mor än mellan pojkarna och

.....

Det är tydligt att både flickor och pojkar oftare har få konflikter med far jämfört med mor.

.....

.....

45–50 % av flickorna vid 16–17 år anser att de kan prata med mamma om allting, medan endast 14 resp 21 % kan prata med pappa om allting.

.....

mor. Skillnaderna är signifikanta vid 15 år, 17 år och 18 år. Några sådana signifikanta skillnader mellan könen finns inte, när det gäller konflikter med far. Endast en tendens för flickorna vid 15 år och 18 år att ha mer konflikter med pappa än pojkarna.

Det är tydligt att både flickor och pojkar under de tidiga ungdomsåren har få konflikter med far jäm-fört med mor. Det är ju inte förvånande då fäderna deltar mindre i uppfostran. Skillnaderna är klart signifikanta för flickorna vid 15 och 16 år och för pojkarna vid 17 år. Vid 18 år finns inga signifikanta skillnader.

Man skulle tro att man vid början av perioden, vid 15 år, skulle fått en högre konfliktnivå än tex vid 17 år, men det fick vi inte. Är ungdomarna mer talföra om sina konflikter ju äldre de blir och ju längre de haft kontakt med en och samma intervju-are?

Ansåg man sina föräldrar strängare än kamra-ternas?

Vid 18 år tillfrågades ungdomarna om de ansåg mor och far strängare eller mindre sträng än kamrater-nas föräldrar.

Drygt var fjärde flicka och knappt var fjärde poj-ke ansåg sina mödrar vara strängare än kamrater-nas. Något fler ansåg far vara strängare. Omkring en tredjedel av flickorna och några procent mindre av pojkarna uppfattade både mor och far som mind-re stränga än kamraternas föräldrar.

Språklig kommunikation med föräldrarna vid 15 år

När ungdomarna var 15 år ställdes följande fråga: "Pratar ni (mamma och du/pappa och du) ofta med varandra?"

Drygt hälften av alla 15-åringar säger sig ofta prata med mor. Med far pratar endast 39 % av flic-kor ofta medan nästan lika många pojkar pratar lika

ofta med far som med mor. Flickorna kommunicerar alltså mindre med far.

Hur förtrolig är man med föräldrarna vid 16–18 år?

Vid 16 och 17 år intervjuades ungdomarna härom. En fråga löd: "Kan du prata med mor/far om allting?"

Flickorna har mycket lättare för att prata med mamma om allting än med pappa. 45–50 % av flickorna vid 16 och 17 år anser att de kan göra det medan endast respektive 14 och 21 % kan prata med pappa om allting. De skillnaderna är klart signifikanta. Pojkarna anser sig vid 16 och 17 år kunna prata med mor om allting i ungefär samma utsträckning som flickorna, men pojkarna är mer förtroliga med far än flickorna. Skillnaden mellan flickornas och pojkarnas förtrolighet med far är markant vid 16 år.

Vid 18 år ställdes i Stugformuläret ett par frågor som berörde förtroendet mellan ungdomarna och föräldrarna. Den ena frågan löd: "Om du behöver råd i viktiga frågor hur ofta händer det att du vänder dig till dina föräldrar?", den andra: "Talar dina föräldrar med dig om sina problem?" 61 % av flickorna och 50 % av pojkarna vänder sig nästan alltid eller ganska ofta till mödrarna för att få råd. Till fadern vänder sig 44 % av både pojkar och flickor lika ofta.

Mödrarna talar oftare med sina ungdomar om de egna problemen än vad fäderna gör. Skillnaden är klart signifikant både för flickor och pojkar.

Ungdomarnas emotionella bindningar till föräldrarna vid 18 år

För att belysa hur ungdomarna såg på sitt känslöengagemang i föräldrarna ställdes i Stugformuläret följande frågor: "Hur varmt tycker du du känner för

.....
Omkring 75 % av ungdomarna tycker att mor betyder "våldigt mycket" eller "ganska mycket" för dem.
.....

dina föräldrar i dag?" och "Hur mycket betyder dina föräldrar för dig just nu?" 4/5 av både flickor och pojkar anser sig känna mycket varmt för mor och drygt 3/4 för far.

Omkring 75 % av ungdomarna tycker att mor betyder "våldigt mycket" eller "ganska mycket" för dem. Far har på samma alternativ fått några procent mindre.

I Stugformuläret ställdes ytterligare en fråga, som belyser hur pass tillfredsställande ungdomarna tyckte relationen till föräldrarna var. Frågan gällde i vilken utsträckning ungdomarna ville ändra på förhållandet till föräldrarna. 20 % av flickorna men endast 9 % av pojkarna skulle vilja ha en ändring till stånd. Den skillnaden är signifikant på 5 % nivån.

En annan fråga, denna gång i 18-års intervjun, ger oss upplysning om hur man vid 18 år värderar mor och far i jämförelse med andra betydelsefulla personer. Frågan löd: "Vilken person betyder nu mest för dig?" Först kan man konstatera att pojkarna oftare än flickorna nämner mamma som den betydelsefullaste personen (pojkarna: 19 %, flickorna 7 %). Ungefär lika många av flickorna – 6 % – tycker att enbart pappa betyder mest för dem; för pojkarnas del är motsvarande procenttal 4. Detta gällde när man uppgav *en* person. Åtskilliga av ungdomarna har dock nämnt flera personer som betyder mycket för dem. 10 % av flickorna och 14 % av pojkarna anser att både mor och far betyder lika mycket för dem. 20 % av flickorna och 11 % av pojkarna har dessutom sagt: familjemedlem + någon annan som de tycker är lika betydelsefull.

Ungdomarnas uppfattning om föräldrarnas emotionella bindningar till dem

Två andra frågor i Stugformuläret löd: "Hur varmt tycker du att dina föräldrar känner för dig?" och "Hur stort intresse tycker du att dina föräldrar visar för dig i dag?"

Att föräldrarna hyser mycket varma känslor för sina barn upplever en överväldigande majoritet, mellan 78 och 90 %.

Mest känner pojkarna värme och intresse från mor (90 %), minst flickorna från far (respektive 78 och 65 %).

.....
Pojkarna nämner oftare än flickorna mamma som den betydelsefullaste personen (pojkar 19 % flickor 7 %).
.....

De emotionella bindningarna till föräldrarna och förtroendet med dem, när ungdomarna var 10–15 år, så som de uppfattas av 18-åringar

I Stugformuläret ombads ungdomarna att inte bara ta ställning till sin aktuella situation vid 18 år utan också att tänka tillbaka på uppväxttiden 10–15 år.

När det gällde hur varmt man kände för föräldrarna under uppväxttiden är det inga signifikanta skillnader mellan vad man säger sig känna som 18-åring. Majoriteten uppger sig då som nu känna varmt både för mor och far. Inte heller är det några signifikanta skillnader mellan "då" och "nu", när det gäller att fråga till rads. Men flickorna ansåg sig under uppväxttiden avgiort ha rådfrågat mor mer än far. Samma tendens finns vid 18 år men mindre uttalad.

Dominansmönstret inom familjerna under tiden 10–15 år, så som det uppfattas av 18-åringar

Några frågor rörde auktoritets- och dominansmönster under uppväxttiden: "Vem bestämde oftast vad du fick lov att göra?" "När du inte visste varför föräldrarna hade bestämt något som rörde dig, hur ofta gav de en förklaring?" "Hur gick det till när någonting skulle bestämmas mellan dig och dina föräldrar?"

Flickorna ansåg att det vanligaste (40 %) var att mor bestämde mer än far. Nästan lika vanligt ansåg de det var att mor och far bestämde lika ofta. Det alternativet har hälften av pojkar fastnat för, medan de ansåg att mor nästan vara den bestämmande (27 %). Både flickor och pojkar ansåg att far bestämde minst.

Ungdomarna har väl troligen upplevt modern som den mer bestämmande genom att hon är den som mest har haft hand om barnens uppfostran.

En majoritet av ungdomarna ansåg att föräldrarna nästan alltid eller ganska ofta gav en förklaring när de fattat ett beslut som rörde dem. De flesta ungdomarna ansåg att de hade bestämt tillsammans med föräldrarna, 24–30 % ansåg att mor var den som

bestämde själv. Lite fler ansåg att far bestämde själv. Endast 10–14 % ansåg att de hade bestämt själva.

I vilken utsträckning vill 18-åringarna följa uppfostringsmönstret från de egna föräldrarna?

I vad mån vill ungdomarna följa föräldrarna i spåren och i vad mån känner de sig i opposition mot föregående generation? Det var intresset för hithörande frågor som låg bakom Stugprojektet. I detta sammanhang skall vi endast ta upp frågan om i vilken utsträckning man ville följa föräldrarna i spåren, när det gäller att fostra barn i framtiden.

Stugformulärets fråga lød: "Om du får barn, hur kommer du att vara mot dem?" Ungefär hälften av flickorna ville i stort sett följa i föräldrarnas spår, medan 2/3-delar av pojkar tänkte fostra sina framtida barn precis som eller ungefär som föräldrarna.

Den skillnaden mellan flickor och pojkar är signifikant på <.05 nivån. Helt negativa att följa föräldrarna i spåren var endast 12 % av flickorna och 4 % av pojkar. Resten skulle inte vara "riktigt som föräldrarna varit".

Ungdomarnas minskade intresse för en legalisering av förhållandet till en samlevnadspartner

När det gäller att överta uppfostringsmönster från föräldrarna så kände sig en avsevärd andel av ungdomarna positiva till det. Men det fanns ett område där ungdomarna ansåg att deras värderingar skiljde sig väsentligt ifrån föräldrarnas och det var, när det gällde legalisering av förhållandet till en samlevnadspartner.

På Stugformulärets fråga, "om två människor som tycker om varandra och vill leva ihop bör gifta sig", svarade 3/4 av flickorna att det spelade ingen roll. 17 % ansåg att man inte skulle gifta sig och endast 7 % ansåg att man skulle gifta sig. En högre procent av pojkar (17 %) tyckte att man skulle gifta sig, medan 20 % menade att man inte skulle gifta sig. 2/3 ansåg att det spelade ingen roll. Skillna-

.....
Flickorna ansåg att det vanligaste (40 %) var att mor bestämde mer än far.
.....

den mellan pojkar och flickor är signifikant vid jämförelse mellan de som ansåg att man skulle gifta sig/övriga. Våra procenttal – i synnerhet för flickorna – är to m lägre än Andersson och Ekholms för 20-åringar. Ännu mer markant är skillnaden mellan ungdomarnas uppfattning och den uppfattning de tillskrev föräldrarna. Att man skall gifta sig "tycker" 37 % av flickornas mödrar och 40 % av deras fäder. I pojkarnas ögon framstår mor och far som lika och mest konservativa. 56 % ansågs hålla på giftermål.

I vilken utsträckning uppfattas mor och far som gammalmodiga i sina åsikter?

Även om man kan förmoda att ungdomarna ansåg föräldrarna gammalmodiga i deras värderingar av äktenskapets betydelse, så innebär det inte att man generellt ansåg föräldrarna gammalmodiga.

Det är främst flickorna som har en tendens att tycka att far är mer gammalmodig än mor. 29 % av flickorna tycker att far är gammalmodig, medan endast 18 % anser detsamma om mor. Nästan samma procenttal för mor anger pojkarna. Var femte pojke tycker att far är gammalmodig i sina åsikter.

Relationerna till syskonen

Vårt material för att kunna belysa syskonrelationerna så som ungdomarna själva såg dem är magert. I intervjuerna tillfrågades ungdomarna från 15–18 år, om de ofta var tillsammans med sina syskon. Samvaron med syskonen tycks inte ha någon framträdande plats i ungdomarnas liv. Ungefär hälften av de ungdomar som hade syskon anser sig under de här åren inte alls eller lite umgås med syskon. Det varierar mellan 46 och 60 %. För pojkarna är procenttalet högst vid 15 år, men för flickorna vid 18 år. Det senare sammanhänger väl med det att en del flickor då flyttat hemifrån.

"Ofta eller alltid" alternativet är för pojkarna lägst vid 15 år med 14 % och högst vid 17 och 18 år med 22 %. För flickorna rör det sig i regel om en fjärdedel, men med en toppunkt på 34 % vid 17 år. För att få en uppfattning om hur ofta syskonen grälar får vi gå till mödrarnas uppgifter. Mödrarna har i frågeformulär tillfrågats därom to m barnens 16-årsålder.

Alternativet "ofta + alltid" gräl för flickorna har sjunkit från 54 % vid 12 år till 18 % vid 16 år och med hälften för pojkarna under samma tid.

Hur jämförelsevis liten betydelse ungdomarna medvetet tillmäter syskonen framgår av en fråga i intervjun vid 18 år om vilken person som vid 18 år betydde mest för dem. Endast en flicka och en pojke ansåg att ett syskon betydde mest för dem. Tre pojkarna har dessutom svarat "hela familjen" och däri är alltså syskonen inräknade.

Kommentar:

Den uppfattning om *föräldrarelationerna* ungdomarna ger uttryck för är tämligen positiv. Detta gäller i synnerhet den bild man får i Stugformuläret upptaget vid 18 år. Sådana frågor som: "hur varmt känner du för dina föräldrar idag" och "hur varmt tycker du att dina föräldrar känner för dig", "hur mycket betyder dina föräldrar för dig just nu" och "hur stort intresse tycker du att dina föräldrar visar för dig idag", samlar en överväldigande majoritet positiva svar med variationer från 65 till 90 % på de två första alternativen: ganska mycket och väldigt mycket. Mest värme och störst intresse upplever pojkarna från mors sida.

Det gäller alltså vid 18 år. Då har pojkvännen fått större betydelse för flickorna än flickvännen för pojkarna. Man kan väl säga att pojkarna verkar fortfarande vid 18 år mer emotionellt försörjda på hemmaplan. De bor fortfarande oftare hemma än flickorna.

Den positiva bild vi får i Stugformuläret av *föräldrarelationerna* går i samma riktning som den Andersson och Ekholm tidigare funnit i undersökningen av 20-åriga göteborgare. Göteborgarna ger väl to m en ännu ljusare bild än vad våra 18-åringar ger. Bilden blir förmodligen ljusare ju mer man avlägsnar sig från hemmiljön. Skall man våga tro, som man gör i göteborgsundersökningen, att "relationerna mellan föräldrar och barn på det hela taget är goda?" Å andra sidan kan man väl knappast utesluta att det finns en tendens hos en del av ungdomarna att framställa förhållandena bättre än de i verkligheten är. Den bild ungdomarna ger kan också vara bestämd av att man väjer för eller tidigare har förträngt de djupare negativa känslor man eventuellt

har eller har haft. Man lever kanske på ett konventionellt — oemotionellt ytplan och svarar därefter.

Kommunikationen och förtroendet är genomgående större med mor än med far för flickorna.

Mor intar ofta en större plats i ungdomarnas känslor. Medan man är mer ambivalent mot mor är hållningen gentemot far mer neutralt välvillig. Ambivalensen i inställningen till mor sammanhänger naturligtvis med att mor oftare är till hands och lägger sig i ens göranden och låtanden. Det är fortfarande främst mor som fostrar.

Att förhållandet till föräldrarna är mer konfliktladdat för flickorna under tidiga ungdomsår sammanhänger väl troligen med att föräldrarna är mer ängsliga för flickornas sexliv och mer försöker vaka över deras utliv. Man fruktar väl framför allt att flickorna skall bli med barn och inte utan anledning. Flickorna sexdebuterar numera tidigare än pojkarna och använder inte alltid preventivmedel. En tredjedel av flickorna har redan sexdebuterat vid 14 år medan motsvarande procent för pojkarna då var endast 13 %. (Se Tonåringars sexdebut. Socialmedicinsk tidskrift nr 5—6/1978).

Trots det kan man konstatera att flickorna håller sig mer hemma om kvällarna än pojkarna. Medan omkring hälften av de 16-åriga pojkarna t ex är borta från hemmet 6—7 kvällar i veckan (åtminstone någon stund) gäller detta endast för var fjärde flicka. Enligt mödrarnas uppgifter är en fjärdedel av de 16-åriga pojkarna ute hela dagarna efter skolans slut medan detta endast gäller var tionde flicka. Säkert beror dessa förhållanden på flickors och pojkars olika fritidsintressen. Pojkarna är så mycket mer intresserade av idrott och mopeder medan flickornas huvudintresse är "att träffa kompisarna". Det gör man mer hemma hos varandra.

Av de 13 påståenden i "Orosformuläret" som ungdomarna i 15-årsåldern hade att ta ställning till ifråga om vad man mest oroade sig för, när det gällde föräldrarna, är det tydligt att flickorna uttrycker mer oro än pojkarna. Det man mest oroar sig för är att man inte hjälper sina föräldrar tillräckligt. Det dåliga samvetet i förhållandet till föräldrarna tycks alltså mer flickorna vara stämplade av.

Föräldrarnas uppfostringsmönster säger sig 50 % av flickorna och 65 % av pojkarna vilja följa. Det är

endast 12 % av flickorna och 4 % av pojkarna som inte alls vill följa i föräldrarnas spår när det blir aktuellt att fostra egna barn. Intressant är att se att pojkarna är mer nöjda än flickorna med det uppfostringsmönster som föräldrarna gett. När dessa ungdomar var 3 och 4 år gamla ställde vi till deras föräldrar frågan: "Försöker ni uppfostra era barn på samma sätt som ni själv uppfostrades?" Också här visade det sig att männen i större utsträckning ville fostra sina barn som de själva fostrats.

Det tycks som om flickorna på mer än en punkt är mer otillfredsställda med sin uppväxt än pojkarna, i varje fall kan de mer ge uttryck åt sitt missnöje.

Syskonrivaliteten tycks man lösa genom att i större utsträckning lämna syskonen och i stället orientera sig mot kamraterna.

Nyhyttan

Kurort och enskilt sjukhem

Storslagen bergslagsnatur — utmärkte promenadvägar — hög och torr barrskogsluft — sjukgymnastik — massage — bad.

Läkare: Med. Dr G. Smårs.

Behandling av invärtes sjukdomar, mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och blodtryckssjukdomar, reumatiska åkommor. Konvalescens och rekreation. Prospekt och upplysningar genom rumsbeställningar. Tel 0587/604 00.

Postadress: 713 00 NORA